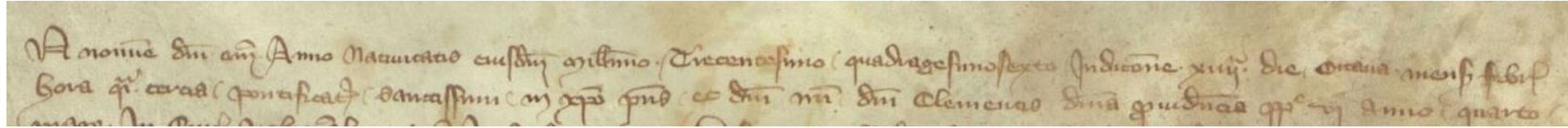

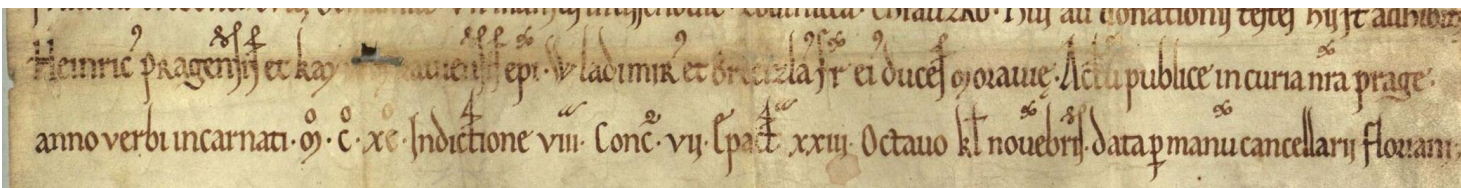
MUNI
ARTS

Chronologie

Lukáš Führer

Nejčastější chronologické údaje v domácích pramenech

1190, I. 25.

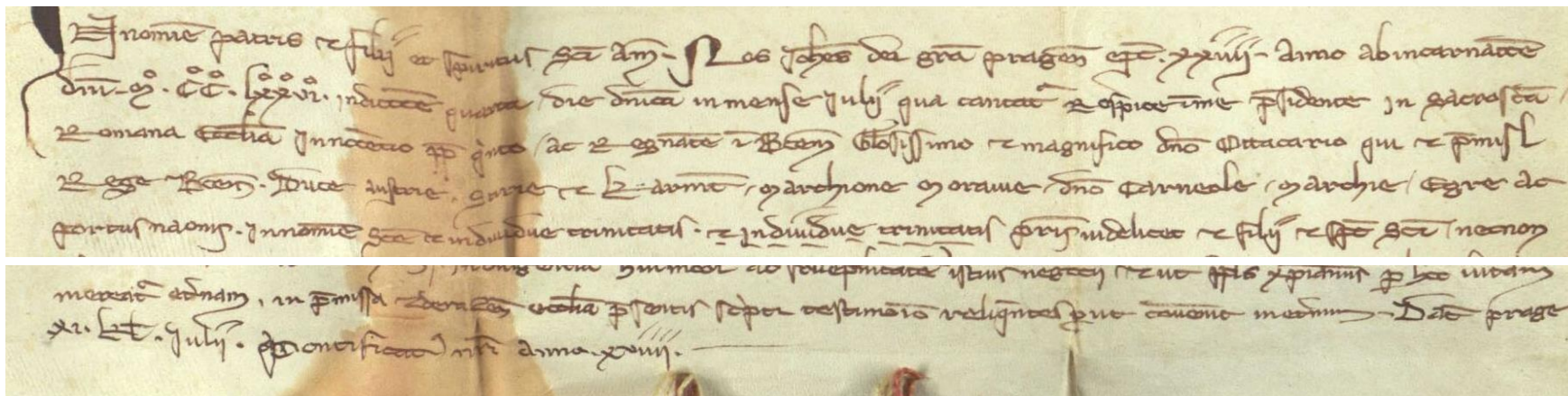
- **léta vtěleného Slova 1190** (*anno verbi incarnati M^oC^oXC^o*)
- **8. indikce** (*indictione VIII^a*)
- **7. konkurenta** (*concurrente VII*)
- **23. epakta** (*epacta XXIII*)
- **8. listopadové kalendy** (*octavo kalendas novembris*)

1276, VII. 21.

- **11. kalendy červencové** (*XI kalendas iulii*)
- **19. léta našeho pontifikátu** (*pontificatus nostri anno XVIII*)
- **léta od inkarnace Páně 1276** (*anno ab incarnatione Domini M^oC^oC^oL^oX^oX^oVI^o*)
- **4. indikce** (*indictione quarta*)
- **neděle měsíce července, na níž se zpívá „Respice in me“** (*die dominica in mense iulii, qua cantatur „Respice in me“*)
- **za vlády papeže Inocence V.** (*presidente in sacrosanta Romana ecclesia Innocencio papa quinto*)
- **za vlády českého krále atd. Přemysla Otakara II.** (*regnante in Bohemia [...] domino Ottacaro [...] rege Bohemie [...]*)

1346, II. 8.

- **léta od narození Páně 1346** (*anno nativitatis eiusdem [sc. Domini] millesimo trecentesimo quadragesimo sexto*)
- **14. indikce** (*indictione XIII^a*)
- **8. den měsíce února** (*die octava mensis februarii*)
- **hodina jakoby třetí** (*hora quasi tercia*)
- **4. rok pontifikátu papeže Klementa VI.** (*pontificatus sanctissimi in Christo patris [...] domini Clementis [...] pape VI anno quarto*)

Označování let

Inkarnační rok

- léta od narození/vtělení Páně/Krista (anno ab nativitate/incarnatione Domini/Christi), Léta Páně (anno Domini) apod.
- určen číslicí (slovní, číselné: římské číslice, od 15. stol. i arabské)
- začátky roku
 - 1. leden
 - 25. leden (= Vánoce) před naším novým rokem
 - 1. březen po našem začátku roku
 - 25. březen před naším začátkem roku (pisánský počet)
 - 25. březen po našem začátku roku (florentský počet)
 - Velikonoce
 - 1. září před naším novým rokem

Indikce

- číslo od 1 do 15 udávající, kolikrát je určitý rok v patnáctiletém opakujícím se cyklu; počátek by stanoven na rok 3 př. n. l., později 313 n. l.
- viz Bláhová, Historická chronologie, s. 339nn, s. 501, tab. 9.21

Epakty

- určují stáří měsíce určitého dne v roce; číslo od nuly do XXVIII;
- lze vypočítat s pomocí **zlatého čísla** (základní pomůcka pro určení Velikonoc: číslo od 1 do 19, které udává místo příslušného roku v devatenáctiletém měsíčním kruhu; viz Bláhová, Historická chronologie, s. 240), platí ovšem od 1. září předcházejícího roku do 31. srpna daného roku
- viz Bláhová, Historická chronologie, s. 241nn, tab. na s. 243

Konkurenty

- číslo od jedné do sedmi, které označuje den, na který připadne v daném roce 24. březen (1 = neděle, 2 = pondělí atd.)
- určuje se podle tzv. **nedělních písmen**: F = 1, E = 2, D = 3, C = 4, B = 5, A = 6, G = 7 (viz Bláhová, Historická chronologie, s. 234nn, tab. na s. 235)
- viz Bláhová, Historická chronologie, s. 236nn, tab. na s. 237

	Lune pascales.	Epacte	Corrents.	Indicōnes.	Septimane.
n.	cc. i.	.ix.	vi.	xiii.	viii.
n.	cc. ii.	.xx.	vii.	xv.	x.
g.	cc. iii.	.i.	i.	i.	viii.
f.	cc. iiii.	.xii.	ii.	ii.	vii.
e.	cc. v.	.xxiii.	iii.	iii.	x.
d.	cc. vi.	.iiii.	iiii.	iiii.	viii.
c.	cc. vii.	.xv.	v.	v.	vii.
b.	cc. viii.	.xxvi.	vi.	vi.	x.
a.	cc. ix.	.vii.	vii.	vii.	viii.
z.	cc. x.	.xviii.	viii.	viii.	x.
y.	cc. xi.	.xxix.	iiii.	iiii.	vii.
x.	cc. xii.	.x.	v.	v.	vii.
w.	cc. xiii.	.xi.	vi.	vi.	x.
v.	cc. xiiii.	.xxii.	vii.	vii.	viii.
u.	cc. xv.	.iii.	i.	ii.	vii.
t.	cc. xvi.	.xiv.	ii.	iii.	vi.
s.	cc. xvii.	.xxv.	iii.	iiii.	x.
r.	cc. xviii.	.vi.	iiii.	v.	vii.
q.	cc. xix.	.xvii.	v.	vi.	x.
p.	cc. xx.	.xxviii.	vi.	vii.	viii.
o.	cc. xxi.	.ix.	vii.	viii.	x.
n.	cc. xxii.	.xx.	viii.	iiii.	vii.
m.	cc. xxiii.	.i.	iiii.	v.	vii.
l.	cc. xxiiii.	.xii.	v.	vi.	x.
k.	cc. xxv.	.xxiii.	vi.	vii.	viii.
j.	cc. xxvi.	.iiii.	i.	viii.	vii.
i.	cc. xxvii.	.xv.	ii.	ix.	vi.
h.	cc. xxviii.	.xxvi.	iii.	x.	viii.
g.	cc. xxix.	.vii.	iiii.	xi.	x.
f.	cc. xxx.	.xviii.	v.	xii.	vii.

Označování hodin

Kanonické hodinky (*horae canonicae*)

- **matutinum** (jitřní modlitba) – třetí čtvrtina noci
- hora **prima** (první hodina) – při východu slunce
- hora **tercia** (třetí hodina) – uprostřed dopoledne
- hora **sexta** (šestá hodina) – poledne
- hora **nona** (devátá hodina) – uprostřed odpoledne
- **vespera** (Nešpory) – hodina před západem slunce
- **completorium** (kompletář) – po západu slunce

Horae temporales

Horae equales, equinoctiales

Struktura liturgického roku

Advent (*Adventus Domini*); před Vánocemi předchází **4 adventní neděle**, tj. *Dominica I.–IV. adventus Domini*, přičemž 1. je začátkem církevního roku, nastává nejdříve 27. listopadu, nejpozději 3. prosince)

Vánoce, svátek Narození páně, *Nativitas Domini*: **25. prosince**

pokud je v období mezi 25. prosincem a 1. lednem neděle, nazývá se *Dominica infra octavam Natalis Domini* (introit *Dum medium silentium*)

Svátek Obřezání páně, *Circumcisio Domini*: **1. ledna**

pokud je v období mezi 1. lednem a 6. lednem neděle, nazývá se *Dominica infra octavam Circumcisionis, Dominica post novum annum*

Svátek Tří Králů, Zjevení Páně, *Epiphania Domini*: **6. ledna**

V období mezi *Zjevením Páně* (**6. ledna**) až do 9. neděle před Velikonocemi může být **jedna až šest nedělí** s označením *Dominica I* (prima) – *VI* (sexta) *post Epiphaniam, neděle masopustní*; jejich počet závisí na datu Velikonoc

Velikonocím předchází (nejpozději od dob papeže Řehoře Velikého) **devět nedělí**:

- 9. neděle před Velikonocemi (v rozmezí 18. ledna – 22. února), neděle *Devítník, Septuagesima*
- 8. neděle před Velikonocemi, *Sexagesima*
- 7. neděle před Velikonocemi, *Quinquagesima, neděle masopustní*

Středa po 7. neděli, resp. před 6 nedělí před Velikonocemi, tj. 46 den před Velikonocemi = *Popeleční středa, Popelec, Dies cinerum, Cineres, Caput Quadragesime, caput ieiunuii*; tímto dnem začíná **Quadragesima**, tj. **čtyřicetidenní půst** před Velikonocemi; slovem Quadragesima tedy označujeme jak tento den, tak i první postní neděli, viz dále

- 6. neděle před Velikonocemi = 1. neděle postní, *Quadragesima, Dominica I. Quadragesimae, Invocavit*
- 5. neděle před Velikonocemi = 2. neděle postní, *Dominica II. Quadragesimae, Reminiscere*
- 4. neděle před Velikonocemi = 3. neděle postní, *Dominica III. Quadragesimae, Oculi*
- 3. neděle před Velikonocemi = 4. neděle postní, *Dominica IV. Quadragesimae, Laetare*, též *neděle středopostní*, je chápána jako střed postu, nebo je tímto středem celý týden před touto nedělí; od 16. stol. je jako středopostí nazývána středa před touto nedělí
- 2. neděle před Velikonocemi = 5. neděle postní, *Dominica V. Quadragesimae, Judica, Smrtná neděle*
- 1. neděle před Velikonocemi = 6. neděle postní, *Dominica VI. Quadragesimae, Dominica palmarum, Květná neděle*

Vánoční okruh

Liturgické mezidobí

Liturgické mezidobí

Velikonoční okruh

období od tří králů do popeleční středy se nazývalo **masopust** nebo **karneval**

období od popeleční středy do bílé soboty je obdobím **půstu**, tj. **Quadragesima**

MUNI
ARTS

Struktura liturgického roku

týden před Velikonocemi se nazývá **svatý** nebo **pašijový týden**, *hebdomada sancta, sacra*; začíná **Květnou nedělí**, jeho poslední tři dny (*dies lamentationis* nebo *dies tenerarum*) jsou:

- **Zelený čtvrtek**, též **Večeře Páně**, *Coena Domini, feria quinta viridum, feria quinta magna, Gründonnerstag*; připomínka Poslední večeře Páně
- **Velký pátek**, *Parasceve, dies adoratus, Karfreitag*, připomínka ukřižování Krista
- **Bílá sobota**, *sabbatum sanctum, magnum, luminum, Karsamstag*

Velikonoce, **Boží hod velikonoční**, *Pascha, Ressurrectio* (nejbližší neděle po prvním úplňku po jarní rovnodennosti [21. března]); **nejdříve 22. března, nejpozději 25. dubna**)

Po Velikonocích následuje **šest nedělí** označené *Dominica I. až VI post Pascham*, nebo též podle introitů:

- 1. neděle po Velikonocích, **neděle průvodní**, *Quasimodogeniti, Bílá neděle*
- 2. neděle po Velikonocích, *Misericordia*
- 3. neděle po Velikonocích, *Jubilate*
- 4. neděle po Velikonocích, *Cantate*
- 5. neděle po Velikonocích, *Rogate, Křížová*;
 - následující pondělí až středa **dny křížové**, *dies rogationum*;
 - čtvrtek po křížové neděli, tj. 40. den po Velikonocích: **svátek Nanebvstoupení Páně**, *Ascensus Domini*
- 6. neděle po Velikonocích, *Exaudi*

Letnice (7. neděle resp. 50. den po Velikonocích, **nejdříve 10. května, nejpozději 13. června**), **Boží hod svatodušní**, *Pentecostes, Pfingsten*; připomínka seslání Ducha Svatého, zakončení Velikonočního období

první neděle po Letnicích, *dominica I. post Pentecostes*, je **svátek Svaté sv. Trojice**, *festum sanctae Trinitatis, Dreifaltigkeitssonntag*

čtvrtek po svátku Sv. Trojice pak následuje **svátek Božího Těla**, *festum Corporis Christi, Fronleichnamstag*

následující neděle (23–28) až do adventu jsou neděle letní, *dominicae aestatis, aestivales, vacantes*; též neděle po sv. Trojici; nemají vlastní názvy, jsou označovány svými introity (tj. prvními slovy vstupního zpěvu, jímž začíná v daný den mše)

Velikonoční okruh

Svatý (pašijový) týden

Liturgické mezidobí

Týden a jeho dni

Týden = hebdomada, septimana, zejm. v liturgii i datovacích formulích též octava

Neděle = (dies) dominica; neděle je prvním dnem v křesťanském týdnu; někdy též feria prima (ff. I)

Pondělí = feria secunda (ff. II)

Úterý = feria tertia (ff. III)

Středa = feria quarta (ff. IV)

Čtvrtek = feria quinta (ff. V)

Pátek = feria sexta (ff. VI)

Sobota = sabbatum

Obraty používané při dataci pomocí církevních svátků

Den svátku

- die, in festo, ipso die
- Tag (předložka an, auf, in)

Přibližné datum

- circa
- kolem, u
- um

Den před svátkem

- **in vigilia** (= večer před svátkem, pak – zejm. v datovacích formulích – celý den před svátkem), též in vigilia, pridie, dies profestus, profestum, nox
- předvečer, večer, bdění, vigilie
- Abend (Abend), Vorabend, Vortag, Vorfest

Dva dny před svátkem

- vigilia vigiliae, praevigilia
- předpředvečer
- vor Firabend, Abend des Abendes

Den po svátku:

- **in crastino**, dies crastinus, cras festi, altera dies, feria proxima
- nazejtří
- morgens, der erste Tag, der zweite Tag

Osmý den po svátku (počítáno včetně samotného svátku, tedy za týden; pokud je svátek v úterý 11. listopadu, jeho oktáva je v úterý 18. listopadu)

- **in octava**, octavae, dies octavus
- ochtáb, oktáva
- achtet, der achte Tag

Důležité předložky

Ante = před

Post = po

Infra = mezi

Chronogramy

- část věty či celá věta nebo heslo, v němž některá písmena mají hodnotu římských číslic (I, V, L, C, D, M); jejich součet pak vyjadřuje datum události. Tato písmena (tedy římské číslice) bývají prodloužena, vyznačena jinou barvou nebo jsou jinak zvýrazněna.
- chronogramy známe až ze středověku (nejstarší od 13. stol.), k jejich velkému rozšíření však došlo až v novověku, kde bývají používány zejména na architektuře, na mincích, malbách či v rukopisech, řídčeji např. i v listinách nebo jako impressum v tiscích

Chronogram na soše Jana Nepomuckého na Dominikánském náměstí v Brně

MAGNO
SE**C**RETAR**I**O
IN
SER**V**AND**I**S
AR**C**AN**I**S
EX**X**PERTO

M (1000) + C (100) + I (1) + I (1) + V (5) + D (500) + I (1) + C (100) + I (1) + X (10) = **1719**

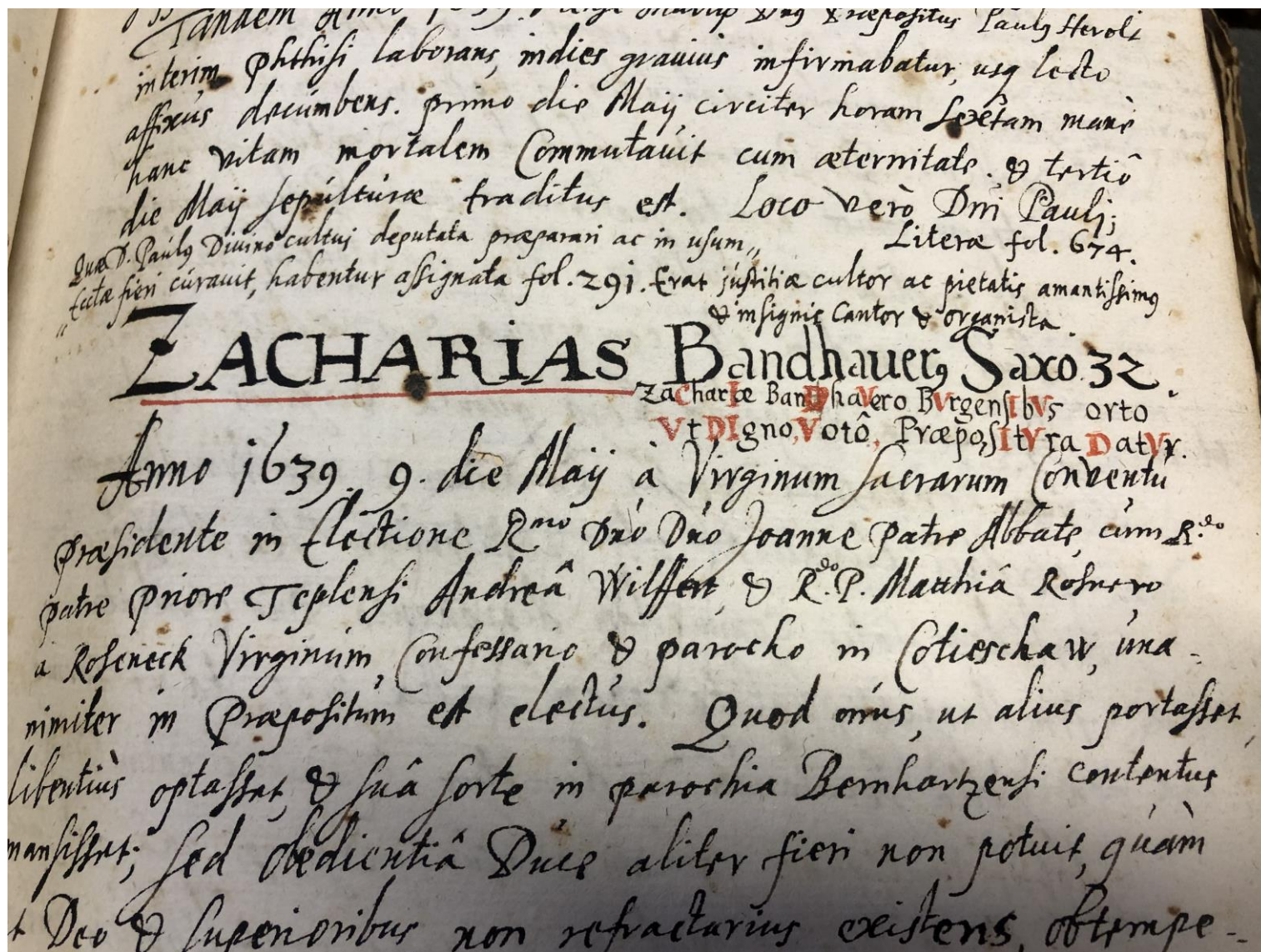

Chronogramy

Chronogram v rukopisu

Za**Ch**ar**I**e Ban**D**ha**V**ero **B**Vrgens**I**bVs orto
Vt **D**Igno **V**oto Praepos**I**t**V**ra **D**at**V**r

C (100) + I (1) + D (500) + V (5) + V (5) + I (1) + V (5) +
V (5) + D (500) + I (1) + V (5) + I (1) + V (5) + D (500) +
V (5) = **1639**

Chronogramy

Chronogram v listině

František Ignác Kareš dává na vědomí říšské hraběnce Marii Zuzaně, roz. hraběnce Talackové z Ještětic, vdově po Vratislavu Mitrovském, že se u něj Jakob Trnka, syn Václava Trnky, hospodáře v Litni, vyučil polnímu a lesnímu myslivectví.

LaVDetVr IesVs pVLChrlor LVnã. AMen